

Suomalaisen psykologian merkkiteos

Klaus Helkama

Kirsti Lagerspetz: Naisten aggressio. Tammi, Helsinki 1998, 314 s. sid.

Miehet ovat perinteisesti olleet väkivaltaisempia kuin naiset. Naisten osuus murhista ja tapoista on Suomessa vuosittain tyypillisesti ollut alle 10 prosenttia, korkeimmillaan se on noussut 12 %:iin. Albertinkadun ampumaradalla miehiä surmannut nuori nainen on siis varsin poikkeuksellinen mutta oireellinen tapaus. Naisten väkivaltaisuus on nimittäin viime vuosina kasvanut selvästi – kun naisten osuus pahoinpitelyistä Suomessa oli 60-luvulla n. 2 % ja 80-luvun alussa 5 %, se oli 90-luvun alussa jo 8–9 %.

Turun yliopiston psykologian emeritaprofessori Kirsti Lagerspetz kirjoitti teoksensa naisten aggressiosta ennen Albertinkadun ampumaradan surmatöitä mutta ilman niitäkin kirja olisi erittäin ajankohtainen. Kyseessä ei ole suinkaan mikään psykologin muodikas pintaliitopuheenvuoro aiheesta vaan teos esittelee usean kymmenen vuoden tutkimustyötä yleistajuisesti mutta käsitteellisesti tarkalla tavalla. Tekstin takana ovat Lagerspetzin ja hänen oppilaittensa laajat kansainvälisesti tunnetut tutkimukset, joita lähdeluettelosta löytyy lähes viidenkymmenen englanninkielisen artikkelin verran. Kirsti Lagerspetz ryhtyneen onkin maailman johtavia naisten aggression tutkijoita, ellei suorastaan johtavin.

Naisten epäsuora aggressio

Kaikki väkivalta ei välttämättä ole aggressiota, eikä aggressio on aina väkivaltaista, toista ruumiillisesti vahingoittavaa. Lagerspetz määrittelee aggression toisen yksilön tai ympäristön tahalliseksi vahingoittamiseksi tai häiritsemiseksi ja/tai tällaiseen toimintaan sisällöllisesti liittyväksi tunnetilaksi. Väkivaltatilastot osoittavat, että naiset ovat miehiä lauhkeampia ruumiillisen voiman käytössä, mutta entä jos tarkastellaan yllämainitulla tavalla määriteltyä aggressiota – ovatko naiset vähemmän aggressiivisia kuin miehet?

Lagerspetz ja hänen työtoverinsa Kaj Björkvist asettivat itselleen tuon kysymyksen 80-luvun alussa. Tavanomaiset aggression tutkimusmenetelmät oli tuolloin laadittu siten, että niissä korostuivat miehille ominaiset suorat ja hyökkäävät aggression muodot, kuten lyöminen ja potkiminen. Lagerspetz ja Björkvist halusivat päästä käsiksi tytöille ja naisille ominaiseen aggressioon. He haastattelivat 11-12-vuotiaita tyttöjä ja pyysivät heitä kuvailemaan, mitä toiset tytöt tekevät, kun he suuttuvat jollekin toverilleen. Lähtökohtana oli siis aggression määritelmään kuuluva tunnetila, suuttumus, ja sen ilmaukset *muissa*. Kokemus oli nimittäin osoittanut, että kysymys mitä itse tekee suuttuneena tuottaa työillä vastaukseksi varsin rauhanomaisia toimintoja, korkeintaan mököttämistä, siinä määrin naisen rooliin kuuluu epäaggressiivisuus. Toisten suuttumuksen sen sijaan kerrottiin ilmenevän juoruiluna, haukkumisena, nimittelynä, kostoksi kolmannen kaveriksi ryhtymisenä tai siten, että on niin kuin ei tuntisi.

Vastausten perusteella kehitetyssä aggression eri muotoja mittaavassa testissä edellä mainitut, tytöille ominaiset aggression ilmaukset nimettiin epäsuoraksi aggressioksi. Testi julkaistiin 90-luvun alussa Vaasan yliopiston julkaisusarjassa. Sitä käytti paitsi Lagerspetzin ryhmä myös pari amerikkalaistutkijaa, tosin lähdeä mainitsematta. Suomalaiset saattoivat tyydytyksellä todeta, että kyseisten tutkijoiden "yhdyksvaltaisella aineistolla saamat tulokset vastasivat omiamme", kommentoi Kirsti Lagerspetz (s. 65) varsin epäaggressiivisesti tätä plagiointia.

Epäsuoraa aggressiota on tutkittu eri ikäryhmissä ja ainakin 7 eri kulttuurissa. Se on osoittautunut kaikkialla tyttöjen eniten käyttämäksi tyyliseksi 8 vuoden iästä alkaen. Lagerspetz esittelee kirjassaan monipuolisesti näitä kansainvälisten vertailujen tuloksia, joista näkyy mm. että suomalaiset nuoret olivat 15 vuoden iässä aggressiivisimpia kaikkien aggression muotojen suhteen, kun sen sijaan muissa maissa (Israel, Italia, Puola, Yhdysvallat) aggressioarvot olivat 15-vuotiailla alemmat kuin 11-vuotiailla. Pohjoismaiden lapset ja nuoret näyttäsivät siis kehittyvän sosiaalisesti hitaammin kuin eteläisempien maiden. Selityksiä kulttuurieroille saadaan vielä odottaa.

Selvää kuitenkin on, että pojat käyttävät suoraa aggressiota, potkivat, lyövätkin ja tönivät, enemmän kuin tytöt, jotka puolestaan mököttävät, puhuvat pahaa selän takana ja kostavat rupeamalla toisten kaveriksi poikia useammin. Tytöt pyrkivät kuitenkin useammin kuin pojat ratkaisemaan ristiriitoja rauhanomaisin keinoin.

Aggressiot ja persoonallisuus

Naisten aggressio -teos jakautuu neljään pääosaan. Niistä laajin on psykologisia tutkimuksia käsittelevä jakso, johon edellä esitetyt tutkimustulokset sisältyvät. Aggression psykologiasta hahmottuu vivahteikas ja monitahoinen kuva, jonka eri puolia edustavat esimerkiksi koulukiusaaminen ja aggression merkitys persoonallisuudessa. Aggressio näyttää merkitsevän eri asioita tyttöjen ja poikien persoonallisuudessa. Useat tutkimukset viittaavat siihen, että tyttöjen lapsuudenaikainen ei-fyysinen aggressiivisuus liittyy myönteisiin ominaisuuksiin, esimerkiksi hyvään itsetuntoon ja akateemiselle uralle suuntautumiseen. Pojilla aggressiivisuus sitävastoin on yhteydessä kielteisiin asioihin. Tosin on muistettava, että tyttöjen aggressiivisuus on aina poikien aggressiivisuuteen verrattuna vähäistä. Lagerspetz arvelee, että lievä aggressiivisuus auttaa naisia pitämään puoliaan.

Kirjan kolme muuta pääjaksoa käsittelevät aggression biologiaa, sen yhteiskunnallisia аспекteja sekä väkivaltaa ja ristiriitoja. Aggression biologiaa käsittelevät luvut tarkastelevat perinnöllisyyden merkitystä, aggression fysiologiaa ja sukupuolten aggressiivisuutta evoluutioteorian valossa. Perinnöllisyyttä koskevat tutkimukset eivät tue oletusta, että aggressiivisuus sinänsä periytyisi vaan kyse on Lagerspetzin mukaan nykyään temperamentti-sanalla luonnehditusta herkästä kiihottuvuudesta, voimakkaiden epämieluisien tunteiden heräämisestä ja huonosta tunteiden ja impulssien kontrollista. Kriittistä analyysia ei kestä myöskään biologinen reduktionismi, joka yrittää palauttaa aggression kaltaisen monimuotoisen psykologisen ilmiön hormonien tms. vaikutukseen.

Elävä ja havainnollinen teos

Tarkastelu laajenee muissa jaksoissa vielä parisuhteen ristiriitoihin ja väkivaltaan siinä yhtä hyvin kuin antropologisiin vertailuihin ja tiedotusvälineiden vaikutuksiin tai sukupuolten tasa-arvoon. Kaikista asioista Kirsti Lagerspetz kirjoittaa tieteellisen viileästi analysoiden mutta samalla selvästi ja konstailematta, elävästi ja havainnollisesti. Lagerspetzin tekstissä yhdistyvät luontevasti omien tutkimustulosten esittely ja muiden tutkimuksen ja yleisten teorioiden punninta erittely. Teos kuuluu mielestäni merkittävimpiin psykologisiin kirjoihin mitä suomeksi on aikoihin ilmestynyt. Se ansaitsisi tulla tunnetuksi muillakin kielialueilla.

Kirjoittaja on Helsingin yliopiston sosiaalipsykologian professori.